

Beszámoló

(SNN 117057 sz. NKFIH pályázat: A vallás emléke népzenei archívumokban)

2015–2018 (meghosszabbítva: 2019. március 31-ig)

A pályázat időtartama alatt feladatainak elvégzésében részt vettek: Richter Pál témavezető, Déri Balázs szenior kutató, Kővári Réka népzene kutató (időszakosan nem a pályázat terhére, 2017-ben) Papp Ágnes és Riskó Kata muzikológus kutatók (félállásban a pályázat terhére), Lipták Dániel etnomuzikológus MA hallgató (LFZE, a pályázat terhére 2018-ban), Meszéna Beáta szakalkalmazott (heti 12 órában a pályázat terhére), Bolya Mátyás szakalkalmazott, valamint szlovén oldalról a Drago Kuney szenior kutató által vezetett részleg. A pályázat meghosszabbításának időszakában további három egyetemi hallgatót és két nyelvi lektort alkalmaztunk.

A szlovén fél beszámolóját külön dokumentumban (pdf) csatoljuk.

A vallásos zenei emlékek feltárását célzó nemzetközi pályázat (szlovén–magyar együttműködés) a vállalt feladatait a pályázati tervben leírtak szerint teljesítette, kivétel ez alól a közel-keleti térségbe tervezett gyűjtéseket, amelyekről a pályázat kezdete óta folyamatosan tartó háborús események miatt le kellett mondanunk. A pályázat keretében az alábbi munkákat végeztük el a következő eredményekkel:

1. Áttekintettük az MTA BTK Zenetudományi Intézet népzene- és néptáncarchívumában lévő magyarországi bizánci rítusú (görögkatolikus), valamint a zsidó liturgikusének- és zenei gyűjtéseket, továbbá Borsai Ilona 1966/67-es közel-keleti gyűjtését, és az 1969-es, valamint 1971-es rövidebb gyűjtéseiből az archívumban megtalálható hangzó anyagot, valamint az OSZK Zeneműtárában elhelyezett Tóth Margit hagyatékban a kopt gyűjtése hangzó anyagát, annak jellegét, értékét, hogy a gyűjtemény méltó sorsa biztosítva legyen. Korábban a hagyatékban a gyűjtések papírdokumentációja (jegyzőkönyvek, helyszíni gyűjtőfüzetek) már a ZTI-nek lett átadva, csak a hangfelvételek kerültek a Magyarországi Kopt Orthodox Egyházhoz, majd pedig onnan az OSZK-ba. Rövid, de értékes liturgikusének- és táncanyagot azonosítottunk Martin György és Sárosi Bálint teljes etiópiai gyűjtésének tüzetes átnézésével is (korábban ilyesmiről nem volt tudomásunk).

2. A vallásos zenei gyűjteményünket gyarapítottuk Déri Balázs saját, 1993-tól kezdve a Közel-Keleten, Indiában, illetve Magyarországon és Ausztriában készült liturgikus zenei gyűjtéseivel, amelyeket digitalizáltunk mintegy 500 órányi terjedelemben.

Digitalizáltuk, katalogizáltuk és a virtuális archívumban lapozható, kereshető módon elérhetővé tettük a Szegedi Tudományegyetem BTK Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszékén Barna Gábor által gondozott Antal József hagyaték népénekés könyveinek nem közkeletű, ritkaságnak számító részét (74 kötet) és kartotékrendszerét. (<http://www.zti.hu/index.php/hu/adatbazisok> Énekes és imádságos könyvek)

Digitalizáltuk az MTA BTK ZTI *Történeti Énektár* gyűjteményét, ellenőriztük több mint 7300 adatát, továbbá Erdélyi Zsuzsanna hagyatékából két Vas megyei kéziratot énekeskönyvet digitalizáltunk, és a virtuális archívumban lapozható módon elérhetővé tettük.

3. Komoly mértékben és unikális (Magyarországon másutt nem található) kötetekkel gyarapítottuk vallásos zenei témájú könyvtárunkat. Egyrészt Déri Balázs adományából megkezdtük egy keleti keresztény (kopt, jakobita és nesztoriánus keeresztény, örmény, etióp, és bizánci) liturgikai, zenei és kultúrtörténeti szakkönyvtár megalapítását. Eddig kb. 90–100 könyv, füzet, kotta és más tétel került a ZTI-be. Másrészt a pályázat terhére megvásároltuk Papp Géza páratlan jelentőségű hagyatékát, ami a kéziratok és jegyzetanyagok mellett himnológiai és régi zenei tárgyú szakkönyvtárat is magába foglalt (110 kötet).

4. Összegyűjtöttük, egységesen angolra fordítottuk és kiadásra előkészítettük Borsai Ilona korábban nyomtatásban, de különböző helyeken és nyelveken megjelent, a keleti kopt (és általában a keleti

keresztény zenére vonatkozó), számos folyóiratban, gyűjteményes kötetben szétszórt tanulmányait. Két angol nyelvű cikket kívül egy tanulmányt megbízott fordító ültetett át angolra. A teljes további anyagot (mintegy 150 oldalt) Déri Balázs fordította németből, franciából és magyarból. Lektorálásuk első szakasza lezárult, a kották betördelése nélküli változat pdf-ben elérhető. A különösen bonyolult, speciális kottagrafikusi szakértelmet kívánó kottagrafika is elkészült. A kötetet 2020-ban tervezzük megjelentetni, hogy elegendő idő legyen a rendkívül nehéz, sokféle, nem csak nyelvi, hanem muzikológusi, liturgikai kompetenciát igénylő szöveg szükséges csiszolására, a nyomtatásra való előkészítésre (tipográfia, stb.).

Borsai munkásságához kapcsolódóan külön kutatási irányt jelölt ki gyűjtési időszakainak, külföldi útjainak feltárása, amelyekről részben már a ZTI-ben Tudományos Fórum keretében (2019. február 28) beszámolt Déri Balázs, aki áttekintette a Borsai Ilona mint gyűjtő neve alatt őrzött bizánci és ókeleti liturgikus zenei emlékeket. Lehallgatta annak a kb. 80 hangszalagnak a digitalizált hanganyagát, amelyek a leltár- és jegyzőkönyvek, illetve a szalagok melletti papíros- és egyéb feljegyzések, továbbá Borsai tanulmányaiban található hivatkozások, a ZTI-ben megőrzött személyi anyagok, valamint levelezése publikus része alapján kétséget kizáróan vagy nagy valószínűséggel Borsai gyűjtését tartalmazzák. A metaadatok biztos, publikus részét a pályázat honlapján el lehet érni.

5. Létrehoztuk, elindítottuk, a már rendelkezésre álló adatokkal feltöltöttük a vallásos zenei archívum weboldalát (www.amurob.hu), ami most a pályázattal kapcsolatos összes anyagot tartalmazza, de elnevezése szerint (Archivum Musicae Rituum Orientalium Budapestinense) a későbbiekben a keleti rítusokra fog szakosodni, és a népének, valamint nyugati keresztény anyagok önálló egységként lesznek elérhetők.

6. Déri Balázs korábban megjelent, átdolgozott és a projekt alatt készült tanulmányaiból összeállt egy kötetnyi a kopt orthodox nagyhét és húsvét liturgiájáról, liturgikus zenéjéről. A kötet kiadásra előkészítése folyamatban.

7. A Mura-vidék népének hagyományának, vallásos énekepertoárjának feltárása érdekében a szlovén kollégákkal kigyűjtöttük az archívumainkban meglévő anyagot és további helyszíni kutatásokat végeztünk. Gyűjtőutat tettünk közösen a szlovén kollégákkal a Vend vidék magyarországi részén. Összehasonlító vizsgálatok keretében áttekintettük a *Történeti Énektár* recitatív típusait (amelyben egyházi és világi, kötetlen és kötött formák egyaránt megtalálhatók), valamint a muravidéki magyarság körében gyűjtött vallásos népzenei emlékeket, illetve népszokásdallamokat. A területen végzett gyűjtések anyagáról összeállítottunk egy adatbázist is, és a kutatási eredmények tanulmány formájában megjelentek.

8. Összesen hat alkalommal tartottunk munkatalálkozót szlovén partnereinkkel, amelyek közül kiemelkedik a 2018. októberi ljubljana-i megbeszélés, amelyet követően a szlovén rádió által élőben közvetített, a pályázat kutatási eredményeit felhasználó koncerten vettünk részt (október 19-én). A koncert ismertetésében külön szóltak a pályázati együttműködésről, megemlítve az MTA-t és intézetünket.

9. Kutatási eredményeinket, magát a kutatás témáját hazai és nemzetközi konferenciákon (magyar részről összesen 12 előadásban) ismertettük. A pályázat témájához is kapcsolódóan rendeztük meg az ICTM Study Group of Historical Sources 22. szimpóziumát 2018-ban Budapesten. A szlovén partnerekkel közösen panel prezentációt tartottunk (Religious Music in Oral Tradition, Folk Music in Paraliturgical Context), amelyben a kutatásaink addigi eredményeit mutattuk be. Az elhangzott előadások absztrakjai a konferencia programfüzetében olvashatók: <http://www.zti.hu/files/esemenyek/ICTM-2018--Abstract-book--WEB.pdf> Az elhangzott előadások írott változatának publikálást a szlovén partner vállalta fel (a megjelenés folyamatban van, az első korrektúraforduló már megtörtént).

10) A pályázathoz kötődően *nemzetközi politikai kapcsolatépítés* is történt: a gyűjtemény és a feldolgozó munka iránti nemzetközi és hazai politikai érdeklődés komoly jele, hogy 2018 decemberében a szír orthodox egyház ma Libanonban székelő pátriárkája és a damaszkuszi vikárius érsek, majd 2019 januárjában a szír görögkatolikus vezetők a Miniszterelnökség képviselőjével munkalátogatást tettek a ZTI-ben, ahol fogadta őket Richter Pál igazgató és Déri Balázs tudományos főmunkatárs. A látogatás alkalmával bepillantást engedtünk (video- és hanganyagok révén) a

vendégeknek az intézet archívuma nemzetközileg is jelentős, eddig elfekvő keleti zenei anyagába, rendkívüli érdeklődést kiváltva, amelynek eredménye kapcsolatfelvétel lesz a gyűjtések folytatása, feldolgozása, és az eredmények szélesebb körben történő megismertetése érdekében.

A pályázat témakörében tartott tudományos előadások (magyar részről):

Déri Balázs:

Songbook (notni zbornik) versus Living Liturgical Practice in the Serbian Orthodox Church in Hungary [The Inside and the Outside, or Who Is the Other? – 22nd Symposium of the Study Group on Historical Sources of Traditional Music], Budapest [MTA BTK Zenetudományi Intézet, Bartók terem], 2018.04.12–16.

A fáraók zenéje? Zene és identitás a kopt keresztényeknél. [Zenéről szólva. Megközelítések módszerek eredmények, MTA BTK ZTI, Budapest], MTA BTK ZTI 2018.06.06.

AMUROB (Archivum Musicae Rituum Orientalium Budapestinense) — an archive of Byzantine and Oriental Orthodox liturgical music at the Institute for Musicology of the Hungarian Academy of Sciences. [Society of Oriental Liturgy, Eperjes], 2018.07.09–14.

Coptic Chant, Yesterday and Today: Documents of permanence and transformation on the recordings of 60 years. [IMS Study Group 'Cantus Planus' / Linnaeus University, Växjö/Svédország], 2018.08.07–12.

Borsai Ilona első egyiptomi gyűjtőútja. [Resonemus pariter. Konferencia Szendrei Janka születésnapja alkalmából az MTA BTK ZTI Régi Zenetörténet Osztály rendezésében, Budapest], 2018.11.15.

Keleti és ókeleti keresztény liturgikus zene a Zenetudományi Intézetben [Tudományos Fórum, MTA BTK ZTI, Budapest], 2019. február 28.

Kövári Réka:

Protestáns eredetű dallamok az ún. Történeti Énektárban [Népi vallásosság a Kárpát-medencében 11, Pápa], 2017. augusztus 21–24.

Domokos Pál Péter tevékenysége és hatása a katolikus egyházi énekkutatás területén [Konferencia a vallástudomány és a szakrális néprajzban iskolateremtő tudósok emlékére, Szécsény], 2017. április 5.

Egyházi énekek a Kodály-Rendben [Zenetudományi konferencia Kodály Zoltán születésének 135. és halálának 50. évfordulója alkalmából, MTA BTK Zenetudományi Intézet, Budapest], 2017. április 27–28.

Papp Ágnes:

A tonus peregrinus zsoltárdallamának változatai

„A népzene-kutató.” Emlékkonferencia Dobszay László születésének 83. évfordulóján.

LFZE Egyházzenei Tanszék, Budapest, Régi Zeneakadémia Kamaraterem, 2018. február 3.

Richter Pál:

Parasztkántorok a Kárpát-medencében – Iskolázatlan kántorok, avagy: egy régies kíséresi (harmonizálási) mód nyomai [Keresztény egyházművészet a XXI. században, MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet, Hild-villa Budapest], 2017. március 16.)

“The Role of Un-Educated Cantors in Small Christian Villages of East Central Europe” [The Inside and the Outside, or Who Is the Other? – 22nd Symposium of the Study Group on Historical Sources of Traditional Music], Budapest [MTA BTK Zenetudományi Intézet, Bartók terem], 12–16 April 2018.

Megjelent tanulmány a pályázatra való hivatkozással (magyar részről):

Papp Ágnes: „A mise állandó énekei magyarul az 1674-es Cantus catholiciben” in: Szádóczki Vera (szerk.), *Népelemek és gyülekezeti énekek a 17. századi Magyarországon*, Pázmány Irodalmi Műhely, Lelkiségtörténeti Tanulmányok, 15. (MTA–PPKE Barokk irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2017), 111–130.

Papp Géza – Papp Ágnes: „A katolikus egyházi népének a 18. században” in: *Zenei repertoár és zenei gyakorlat a 18. századi Magyarországon*, szerk. Szacsvai Kim Katalin és munkatársai (Budapest,

MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet, 2017) (= *Műhelytanulmányok a 18. század zenetörténetéhez 2*), 153–196.

Papp Ágnes: „A *tonus peregrinus* zsolnárdallamának változatai a középkortól a 20. századig”, In: *Zenetudományi Dolgozatok 2015-2016*, szerk. Kiss Gábor, Gilányi Gabriella (Budapest: MTA BTK ZTI, 2018), 37–60.

Riskó Kata: „Megőrzés és megújítás. Népekek, népszokásdallamok a Muravidéken.” *Magyar Egyházzene* 24/1 (2016/2017, megjelent 2018-ban), 27–40.

Megjelenés alatt álló tanulmányok a pályázatra való hivatkozással (várható megjelenés 2019-ben):

Déri Balázs: „A szerb orthodox ének Szentendrén. Sajátosságok és a túlélés esélyei”, in: *Hagyomány és modernitás – A magyarországi szerbek zenéje a szerb-magyar zenei kapcsolatok tükrében*. Szerk.: Richter Pál–Lásztity Péro (a 2015. december 4–5. az MTA BTK Zenetudományi Intézetben tartott nemzetközi tudományos konferencia tanulmánykötete), Budapest, 2017 (megjelenés alatt)

Déri Balázs: *Songbook (notni zbornik) versus Living Liturgical Practice in the Serbian Orthodox Church in Hungary*. Traditiones (Ljubljana)

Déri Balázs: *Adatok Borsai Ilona 1966/67-es egyiptomi gyűjtőútjához* (Magyar Egyházzene XXV/2018-19)

Richter Pál: “The Role of Un-educated Cantors in Small Christian Villages of East Central Europe” *Traditiones* [Journal of the Institute of Slovenian Ethnology] 2019

A szlovén partner beszámolója:

**Memory of Religion in Folk Music Archives
(NKFIH project No. SNN 117057)**

B. REZULTATI IN DOSEŽKI RAZISKOVALNEGA PROJEKTA

2. Povzetek raziskovalnega projekta

SLO

Raziskava se osredotoča na nabožne in obredne pesmi, kot jih ohranjajo tiskani in rokopisni zapisi (18. in 19. stol.) ter zvočni posnetki (od 20. stol. naprej). Pri tem se opira na arhivske pisne in zvočne dokumente v Sloveniji, arhivsko gradivo madžarskega partnerja ter gradivo, ki je bilo zbrano med terenskim raziskovanjem v Prekmurju in Porabju v času izvajanja projekta. Raziskava izhaja iz predpostavke, da ima ljudskoglasbeno izročilo Prekmurja in slovenske manjšine v Porabju na Madžarskem specifične in tesne povezave z madžarskim izročilom, zato religioznih in obrednih pesmi v teh geografsko mejnih in zgodovinsko prepletenih področjih ni mogoče raziskovati brez poglobljenega sodelovanja raziskovalcev in recipročnih znanstvenih razumevanj. Podrejenost madžarski cerkveni upravi in ogrskim fevdalcem od srednjega veka do 1. svet. vojne je močno zaznamovala slovensko cerkveno in ljudsko nabožno pesemsko in glasbeno izročilo na tem območju. Tako luteranske kot katoliške skupnosti so ustvarile številne pesmarice. Po eni strani sta liturgija in nadnarečni jezik omogočila, da so liturgične pesmi prešle v obredne, po drugi strani so te prakse vse do sredine 20. stoletja ohranjale tradicionalne lingvistične, semantične in glasbene elemente. Temeljni namen projekta je raziskati izročilo nabožnih in obrednih pesmi, ki je bilo do sedaj pri znanstvenem preučevanju pogosto spregledano in preučiti morebitne zgodovinske povezave z madžarsko tradicijo liturgičnih in obrednih pesmi; glasbene transformacije v kontekstu religioznih institucij in ljudskih obredij so bile namreč počasnejše, zato lahko prav te glasbene prakse opazujemo kot fenomen razkrivanja zgodovinskih plasti. Cilji projekta so predvsem preučiti in analizirati že obstoječe arhivsko gradivo nabožnih in obrednih pesmi v arhivu GNI, nadgraditi in dopolniti že obstoječe arhivsko gradivo s terenskim zbiranjem in raziskovanjem, pripraviti virtualni arhiv s pisnimi, zvočnimi in avdio-vizualnimi dokumenti, fotografijami, metapodatki itn., ki bo dostopen na spletu in predstavljati zbrano gradivo in raziskovalne izsledke na znanstvenih konferencah in v različnih publikacijah ter javnih dogodkih.

ANG

The research is focused on religious and ritual songs as preserved in printed and manuscript songbooks (the 18th and the 19th centuries) and sound recordings (since the 20th century). The research is supported by the archival written and sound materials in Slovenia, the archival materials of the collaborating Hungarian partner, and the materials collected during project field research in Prekmurje and the Rába Valley. The research is based on the assumption that the folk music heritage of Prekmurje and the heritage of the Slovenian minority in Hungary, in the Rába Valley, have very specific and close connections with the Hungarian tradition. For this reason, religious and ritual songs in these geographically and historically bordering areas could not be studied without extensive cooperation of scholars and reciprocal scientific comprehensions. The subordination to Hungarian ecclesiastical administration and to Hungarian feudal lords in the period from the Middle Ages to WWI left a deep mark on the Slovenian institutional and folk religious song tradition in this area. A number of hymnals were created by both the Lutheran and Catholic communities. On the one hand, the liturgy and the supra-dialect allowed a transfer of liturgical hymns into ritual songs; on the other hand, these practices preserved traditional linguistic, semantic and musical elements up to the mid-20th century. The main aim of the research is to study the tradition of religious and ritual songs, which has previously remained largely neglected in terms of scientific research and to reveal possible historical connections with the Hungarian tradition of liturgical hymns and ritual songs. Considering the fact that the context of religious institutions and folk rituals obstructs the tempo of transformation of the music outside the religious frame, the religious traditional music can be seen as the phenomenon of historical stratum. The main aims of the project are to examine and analyse the existing archival material of religious and ritual songs in the GNI archives, to upgrade and supplement the existing

archival materials through field research and data collection in the field, to prepare a virtual archive consisting of manuscript, sound and AV documents, photographs, metadata etc., which will be accessible online, and to present the researched materials and scientific results at international conferences and other events, as well as in various publications and public events.

3. Poročilo o uresničitvi predloženega programa dela na raziskovalnem projektu

V prvi fazi raziskovanja, je bilo delo osredotočeno na sistematičen pregled obstoječih virov v različnih zbirkah arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU (GNI ZRC SAZU) in drugih ustanov ter pripravi gradiva za podrobnejšo analizo (prvi cilj raziskave). Decembra 2016 je bilo delovno srečanje sodelavcev obeh raziskovalnih skupin, na katerem so bili predstavljeni rezultati raziskovalnega dela v prvem obdobju trajanja projekta ter določene smernice skupnega komparativnega raziskovanja. V drugi fazi raziskovanja se je izvajala vsebinska in tehnična obdelava zbranih rokopisnih, tiskanih in zvočnih arhivskih virov. Obdelano in analizirano je bilo izbrano arhivsko gradivo in opravljene prve študije za celostno interdisciplinarno raziskavo posebnih ritualnih pesmi v arhivu GNI ZRC SAZU. Poleg tega je bilo izvedeno najprej obsežnejše skupno terensko raziskovanje obeh partnerskih ustanov, nato pa še nadaljnje terenske raziskave sodelavcev GNI ZRC SAZU, ki so omogočile vpogled v stanje teh pesmi na terenu in prispevale k dopolnitvi že obstoječega arhivskega gradiva (drugi cilj raziskave). V tretji fazi raziskave je bilo delo usmerjeno v restavriranje, transkribiranje in analizo zvočnega gradiva mrtvečih pesmi v arhivu GNI ZRC SAZU. Izbrano zvočno gradivo je bilo obdelano in pripravljeno za spletno objavo, prav tako so bile s tem namenom digitalizirane izbrane tiskane in rokopisne pesmarice (tretji cilj raziskave). Sodelavci projekta so na mednarodni konferenci ICTM (Budimpešta, 12.–16. 4. 2018) predstavili izsledke raziskav v panelnih prispevkih, hkrati pa je bilo v tem času tudi delovno srečanje sodelavcev projekta. V tej fazi so bili objavljeni prvi članki z rezultati raziskav, pripravljati pa se je začela tudi predstavitev raziskav v tematski številki revije *Traditiones* (48/2, 2019) (četrti cilj raziskave). V oktobru 2018 je bilo drugo delovno srečanje sodelavcev obeh raziskovalnih skupin (ponovno v Ljubljani), na katerem smo analizirali dosedanje delo in rezultate raziskav, se dogovorili o diseminaciji rezultatov in zbranega gradiva ter zastavili nadaljnje projektne sodelovanje. Ob tem smo na GNI ZRC SAZU pripravili tradicionalni koncert Zajuckaj in zapoj, ki je bil tokrat vsebinsko povezan s projektno tematiko in je širši javnosti predstavil izročilo pesmi slovesa od pokojnih, s posebnim poudarkom na mrtvečih pesmih Prekmurja in Porabja. V decembru 2018 je bilo v Budimpešti zaključno delovno srečanje sodelavcev obeh raziskovalnih skupin, na katerem smo pregledali in ovrednotili delo in rezultate projektne skupine ter se dogovorili o podrobnostih spletne objave izbranega gradiva, ki jo pripravlja madžarski partner.

Zastavljeni cilji:

a. Sistematičen pregled obstoječih rokopisnih, tiskanih in zvočnih virov v različnih zbirkah arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU ter priprava gradiva za podrobnejšo analizo.

Na GNI ZRC SAZU je bilo sistematično pregledano vse arhivsko gradivo in zbirke ljudske glasbe. Pripravljen je bil podroben popis gradiva, ki bi bilo primerno za raziskave v okviru skupnega projekta: skoraj 95 arhivskih sklopov in terenskih raziskovanj s panonskega območja (vzhodni del Slovenije, Prekmurje, Porabje) z evidentiranimi več kot 260 religioznimi in obrednimi pesmimi (vključujoč tudi vse pesemske variante) ljudskega izročila. Vse gradivo je bilo zbrano, obdelano, po potrebi digitalizirano (52 enot) in pripravljeno za podrobnejše analize in primerjalne študije. Na podlagi zbranega gradiva so bile oblikovane tri skupine obrednih pesmi (mrtveče, kolednice, ljudske molitve), na katere bi se lahko zaradi razširjenosti in prepletanja v obeh (ljudskih) kulturah osredotočili v skupnih raziskavah in komparativnih znanstvenih analizah. Za podrobnejše primerjalne študije gradiva je bila izbrana posebna vrsta obrednih mrliških pesmi, t. i. *mrtvečih pesmih*, ki nudijo najširšo možnost skupnega raziskovanja v okviru projekta, poleg tega pa so bile v dosedanjem znanstvenem preučevanju pogosto slabo raziskane (primerjaj [9], [11], [12], [15]).

b. Nadgraditev in dopolnitev že obstoječe arhivsko gradivo s terenskim zbiranjem in raziskovanjem.

V avgustu 2017 je bilo izvedeno obsežnejše skupno terensko raziskovanje obeh partnerskih ustanov. Potekalo je v porabskih krajih Verica-Ritkarovci, Gornji Senik, Števanovci, Slovenska ves in Sakalovci. Opravljenih je bilo 6 terenskih snemanj, na katerih je bilo posnetih skupaj nad 460 minut zvočnega gradiva, 30 minut avdio-vizualnega gradiva in dokumentiranih 30 pesemskih enot. Terensko raziskovanje je omogočilo vpogled v stanje obravnavanih pesmi na terenu, zbrano zvočno in drugo gradivo ter bogata zbirka digitaliziranih rokopisnih in tiskanih pesmaric pa je pomenilo pomemben vir za nadaljnje raziskave. Predstavitve skupnega terenskega raziskovanja in pridobljenih je bila objavljena v pisnem prispevku [1].

Drugi sklop terenskega raziskovanja je potekal v maju in decembru 2018. Sodelavci GNI ZRC SAZU so raziskovali v porabskih in prekmurskih krajih Gornji Senik, Števanovci, Slovenska ves, Sakalovci, Križevci, Kančevci, Črenšovci, Dobrovniki in Žižki. Opravljenih je bilo 11 terenskih snemanj, na katerih je bilo posnetih skupaj nad 990 minut zvočnega gradiva, 28 minut avdio-vizualnega gradiva in dokumentiranih 37 pesemskih enot.

Tretje terensko raziskovanje je potekalo v januarju in februarju leta 2019, v času odobrenega podaljšanja trajanja projekta. Snemanja so bila izvedena v krajih Gornji Senik, Števanovci, Slovenska ves, Sakalovci, Domanjševci, Hotiza, Gornja Bistrica, Dolnji Senik, Motvarjevci, Dolina pri Lendavi. Opravljenih je bilo 12 terenskih snemanj, na katerih je bilo posnetih skupaj nad 700 minut zvočnega gradiva, 57 minut avdio-vizualnega gradiva in dokumentiranih 59 pesemskih enot.

Skupaj je bilo med terenskimi raziskavami posnetih nad 2150 minut zvočnega gradiva, 115 minut avdio-vizualnega gradiva in dokumentiranih 126 pesemskih enot. Vse gradivo je bilo na GNI ZRC SAZU evidentirano in dokumentirano, arhivsko obdelano in zaščiteno, digitalna kopija pa je bila na voljo za preučevanje in analizo.

c. Priprava virtualnega arhiva s pisnimi, zvočnimi, vizualnimi in avdio-vizualnimi dokumenti ter spremnimi metapodatki.

Na podlagi rezultatov sistematičnega pregleda obstoječega gradiva (prvi cilj) in dogovora z madžarskimi partnerji (prvo in drugo delovno srečanje), je bil narejen izbor gradiva za spletno predstavitev. Na skupnih delovnih srečanjih je bila dogovorjena temeljna struktura polj skupne baze podatkov oz. virtualnega arhiva, katerega tehnično realizacijo bo zagotovil madžarski partner. Sodelavci GNI ZRC SAZU smo digitalizirali, obdelali in na podlagi dogovorjenih specifikacij pripravili naslednje gradivo:

- a) Zvočno gradivo, 67 enot. To gradivo zajema izbor arhivskih posnetkov mrtvečih pesmi, ki so bile v sklopu projekta posebej restavrirane, tehnično obdelane in digitalizirane, saj so bile zaradi tehničnih pomanjkljivosti nekatere izmed enot večinoma neprepoznavne in neprimerne za analizo (prim. [9]). Poleg tega vključuje izbor tudi nekatere druge obredne pesmi iz arhiva GNI ZRC SAZU in izbor gradiva terenskih raziskav, ki so potekale v sklopu projekta.
- b) Digitalizirano pisno gradivo, 790 enot (skenogramov). Gradivo zajema digitaliziran izbor redkih starih tiskanih in rokopisnih pesmaric, ki vsebujejo mrtveče pesmi. Del gradiva je bil digitaliziran v sodelovanju z NUK, zato bo to gradivo tudi javno dostopno na Dlib-u [2] [3] [4].
- c) Avdio-vizualno gradivo. Izbor gradiva in digitalno obdelavo, tudi tistega s terenskih raziskav, bo pripravil madžarski partner.

Za vse gradivo so bili pripravljene tudi spremni metapodatki.

d. Predstavljanje zbranega gradiva in raziskovalnih izsledkov na znanstvenih konferencah, v publikacijah in na prireditvah.

Predstavljanjem zbranega gradiva in (prvih) raziskovalnih izsledkov v obliki predstavitev, predavanj in referatov na znanstvenih srečanjih in konferencah je potekalo v celotnem obdobju projekta. Predstavljen je bil referat, ki je temeljil na izkušnjah dela z arhivskim zvočnim gradivom, katerega pomemben del so zgodovinski zvočni posnetki na valjih iz Prekmurja, ki so najstarejši zvočni zapisi slovenske ljudske glasbe [5]. Na več predstavitev zgoščenke ljudskih pesmi iz Porabja je bil predstavljen pomen pesmi z religiozno vsebino, še posebej obrednih pesmi, kolednic in ljudskih molitev (npr. [6] [7]).

Predstavitev izsledkov osrednje raziskave posebnih ritualnih pesmi (mrtvečih pesmi) je bila na mednarodni konferenci ICTM v Budimpešti: v panelu *Religious Music in Oral Tradition, Folk Music in Paraliturgical Context* so sodelavci GNI ZRC SAZU predstavili dva tematska referata [8] [9]. Problematika tiskanih in rokopisnih zbirk mrtvečih pesmi je bila večkrat predstavljena, tako v obliki referata, kot v znanstvenih objavah [10] [11]. Glasbene značilnosti mrtvečih pesmi in zanimanje folkloristike za te pesmi obravnavata dva znanstvena prispevka [12] [13].

Širši javnosti so bili delo in rezultati raziskav predstavljeni tudi v obliki dveh koncertov slovenske ljudske glasbe »Zajuckaj in zapoj« [14] [15]. Koncert leta 2018 bil vsebinsko tesno povezan s projektnimi raziskavami in namenjen predstavitvi izročila pesmi slovesa od pokojnih, poseben poudarek pa je bil na mrtvečih pesmih Prekmurja in Porabja [15].

Reference:

- [1] Šivic, Urša, Kunej, Rebeka. 2017. Religijozno v rokopisnih pesmaricah in arhivih ljudske glasbe, *Glasnik SED* 57(3–4): 141–142. COBISS.SI-ID 42411053
- [2] Sijarto, Števan. 1796. Mrtvecsne peszmi, stere szo szti sztári píszm vküp pabráne, pobougsane, ino, na haszek szlovenszkoga národa zdaj oprvics na szvetloszt dáne. V-Szomboteli : pri Sziesz Antoni. COBISS.SI-ID: 2342195
- [3] Kardoš, Janoš. 1929. *Krsztsanszke mrtvecsne peszmi*. 2. vöd. - [S. l. : s. n.], COBISS.SI-ID: 63432448
- [4] NUK Ms 1485, Mp. 13: Szlovenszke /Dühovne /Peszmi piszane / po / Berke Balazs / vu /Nemes Csob[i]
- [5] Kunej, Drago. 2016. "Look, what they've done to my song" : interpretation of historical audio material at the Institute of Ethnomusicology ZRC SAZU. COBISS.SI-ID 39748141
- [6] Klobčar, Marija, ŠIVIC, Urša. 2016. Edna ftica priletejla, (Slovenska zemlja v pesmi in besedi). [COBISS.SI-ID 39724077]
- [7] Radijska oddaja *Pevci zapojte, godci zagodte*: Edna ftica priletejla. Ljubljana, Radio Ognjišče (23. 2. 2016). <http://radio.ognjisce.si/sl/175/utrip/19863/>
- [8] Klobčar, Marija. 2018. Trapped in otherness : the influence of church politics and the role of prominent clerics in Slovenian folk song collecting. COBISS.SI-ID 42897453
- [9] Šivic, Urša, Kunej, Rebeka, Kunej, Drago, Pisk, Marjeta. 2018. Special ritual folk songs in the archives of the Institute of Ethnomusicology ZRC SAZU: the "otherness" of mrtveče pesmi (dirges). COBISS.SI-ID: 42897709
- [10] Pisk, Marjeta. 2018. Zbirke "mrtvečih pesmi": iz rokopisnih v tiskane zbirke ali obratno?. [COBISS.SI-ID 43969581].
- [11] Pisk, Marjeta. 2019. Rokopisne pesmarice - med religioznim in ljudskim. *Traditiones* 48/2, v pripravi.
- [12] Šivic, Urša. 2019. Mrtveče pesmi v porabsko-prekmurskem prostoru, *Glasnik SED* 59/1, v tisku.
- [13] Šivic, Urša. 2019. Vloga t. i. »ljudskih« kantorjev in pogrebnih pevcev v prekmursko-porabskem prostoru. *Traditiones* 48/2, v pripravi.
- [14] Koncert *Zajuckaj in zapoj: Pojaj, mi pojaj, črn kous!*, Ljubljana, Atriju ZRC (14. 10. 2016). <http://4d.rtvsllo.si/arhiv/slovenska-zemlja-v-pesmi-in-besedi/174432393>

[15] Koncert *Zajuckaj in zapoj: Ura je dvanájst odbila*, Ljubljana, Atrij ZRC (19. 10. 2018).
<https://4d.rtvsllo.si/arhiv/slovenska-zemlja-v-pesmi-in-besedi/174572463>

4. Ocena stopnje uresničitve programa dela na raziskovalnem projektu in zastavljenih ciljev

Namen raziskave je bil raziskati izročilo nabožnih in obrednih pesmi, ki je bilo do sedaj pri znanstvenem preučevanju pogosto spregledano. Pri tem se je raziskava osredotočala na nabožne in obredne pesmi, kot jih ohranjajo tiskani in rokopisni zapisi ter zvočni posnetki. Raziskovalci so se opirali na slovenske arhivske pisne in zvočne dokumente, komparativno arhivsko gradivo madžarskega partnerja ter gradivo, ki je bilo zbrano med terenskim raziskovanjem v Prekmurju in Porabju v času izvajanje projekta.

Ocena realizacije zastavljenih ciljev:

- a. Sistematičen pregled obstoječih rokopisnih, tiskanih in zvočnih virov v različnih zbirkah arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU ter priprava gradiva za podrobnejšo analizo: 100 %.
- b. Nadgraditev in dopolnitev že obstoječega arhivskega gradiva s terenskim zbiranjem in raziskovanjem: 90 %.
- c. Priprava virtualnega arhiva s pisnimi, zvočnimi, vizualnimi in avdio-vizualnimi dokumenti ter spremnimi metapodatki: 95 %.
- d. Predstavljanje zbranega gradiva in raziskovalnih izsledkov na znanstveni konferenci, v publikacijah in prireditvah: 80%.

Prvi projektni cilj je bil v celoti dosežen, saj je bilo sistematično pregledano in obdelano vse arhivsko gradivo GNI ZRC SAZU, ki se je nanašalo na izbrano tematiko. Pri tem so bile pregledane tudi nekatere zbirke in viri drugih ustanov (npr. NUK, Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota). V sodelovanju s Pokrajinsko in študijsko knjižnico v Murski Soboti je bil pripravljen predlog digitalizacije in javnega dostopa do starih pesmaric (redkih tiskov), ki vsebujejo tudi nabožne in obredne pesmi. Digitalizacija bo izvedena predvidoma v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota leta 2020.

Tudi drugi cilj je bil v skladu z načrtovanjem projekta dosežen, saj je bilo izvedeno skupno večdnevno terensko raziskovanje raziskovalcev obeh partnerskih ustanov, poleg tega pa še večdnevna samostojna terenska raziskovanja sodelavcev GNI ZRC SAZU. Vendar pa se je pri tem pokazalo, da je tiskanega, rokopisnega in drugega gradiva med ljudmi v Prekmurju in Porabju več, kot smo sprva previdevali, zato ga še ni bilo mogoče v celoti zbrati, dokumentirati, digitalizirati in raziskati. Zato smo zaprosili za podaljšanje izvajanja projekta. Podaljšanje je bilo odobreno do septembra 2019 (Sklep št. 63112-14 / 2015-6 z dne 4. 12. 2018), tako da smo lahko nadaljevali s terenskimi raziskavami. Del terenskih raziskav v letu 2019 je bil že izveden. Tretji cilj je bil z vidika GNI ZRC SAZU v celoti realiziran, zaradi tehničnih zapletov pa spletna predstavitev še ni dostopna javnosti. Tudi madžarski partner je zaradi tega zaprosil za podaljšanje projekta. Četrty cilj je bil dosežen nad prvotnimi pričakovanji, saj je bilo realiziranih veliko javnih predstavitev in znanstvenih objav rezultatov raziskav. Med izvajanjem projekta je prišlo do možnosti, da pripravimo še tematsko številko znanstvene revije *Traditiones*, ki bo širše predstavila rezultate raziskave; posvečena bo vprašanjem, povezanim z raziskovanjem religioznega in ritualnega v prepletu z ljudskim izročilom, s poudarkom na obravnavi mrliških in pogrebnih pesmi in njihovih kontekstov ter glasbe, obredov in navad ob priložnosti smrti in slovesa od pokojnika. Tudi zato smo zaprosili za podaljšanje projekta, kar bo omogočilo zaključno uredniško delo in pripravo tematske številke *Traditiones* (48/2).

6. Najpomembnejši dosežki projektne skupine na raziskovalnem področju

Pisk, Marjeta. 2018. Zbirke "mrtvečih pesmi": iz rokopisnih v tiskane zbirke ali obratno?. V: Perenič, Urška (ur.), Bjelčevič, Aleksander (ur.). *Starejši mediji slovenske književnosti: rokopisi in tiski*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 2018, str. 25-32, doi: 10.4312/Obdobja.37.25-32. [COBISS.SI-ID 43969581].

SLO

Zbirke »mrtvečih pesmi«, tj. pesmi, ki so se na vzhodnem delu slovenskega etničnega ozemlja pele pri čutju ob mrliču in med pogrebi, so od konca 18. stoletja izhajale tako v Slovenski krajini kot v drugih madžarskih mestih. Poleg njih so ohranjene številne rokopisne pesmarice s podobnim repertoarjem, predvsem iz 19. stoletja. V prispevku so različne tiskane izdaje in ponatisi pesmaric primerjani z rokopisnimi zbirkami. Ob tem se zastavlja vprašanje poti prehoda: ali so rokopisni zvezki prepisi tiskanih izdaj ali pa so v tisku objavljene pesmi, ki so predhodno krožile znotraj rokopisne tradicije.

ANG

Collections of dirges, the »mrtveče pesmi« that were sung in the eastern part of the Slovene ethnic territory at wakes and during funerals were published in the Slovene March and in other Hungarian towns from the end of the 18th century. Moreover, numerous manuscript songbooks with a similar repertoire have been preserved, especially from the 19th century. In the article, various printed editions and reprints are compared with manuscript collections. In addition, the question of the transition path is posed: whether manuscript songbooks copied printed editions or were songs that were previously circulated within the manuscript tradition later published in printed books.

7. Najpomembnejši dosežki projektne skupine na področju gospodarstva, družbenih in kulturnih dejavnosti

a.

SLO

Koncert slovenske ljudske glasbe *Zajuckaj in zapoj: Ura je dvanajst odbila*, Ljubljana, Atrij ZRC, 19. 10. 2018

Koncert slovenske ljudske glasbe »Zajuckaj in zapoj« je bil v letu 2018 osredotočen na tisti del ljudskega pesemskega izročila, ki je bil v preteklosti vsebinsko ali funkcijsko povezan s smrtjo in s šegami ob smrti. Predstavil je mrliške pesmi, ki s svojo vsebino izražajo različnost in hkrati povezanost prostora, na katerem smo živeli in živimo Slovenci. Zaradi sprememb v načinu poslavljanja od pokojnikov, ki smo jim priča v zadnjih desetletjih, velik del tega izročila živi le še v zapisih. Zato smo k izvedbi med drugim povabili skupino pevcev študentov Akademije za glasbo; ti so prav na podlagi rezultatov projektne raziskovalnega dela (restavriranih zvočnih posnetkov, transkripcij in s pomočjo primerjave objav pesmi v tiskanih pesmaricah) in rekonstruiranih zapisov izvedli nekatere prekmurske in porabske mrtveče pesmi.

ANG

A concert of Slovenian folk music "*Zajuckaj in zapoj: The Clock Struck Twelve*", Ljubljana, Atrij ZRC, 19 Oct 2018

The concert of Slovenian folk music "Zajuckaj in zapoj" was in 2018 focused on the part of the folk song tradition that had in the past been related to death and death rituals in terms of either content or function. The concert featured funeral songs, whose content reflects both the diversity and connectedness of the area inhabited Slovenians in the past and today. Due to the changes in the rituals connected with death and funeral, which have been noticeable in recent decades, much of this tradition now exists only in archive documents. Therefore, a group of singers who are students at the Academy of Music of the University of Ljubljana were invited to perform at the concert. Based on the results of the project research work (restored sound recordings, transcriptions and a comparison of songs published in printed songbooks) and reconstructed written documents, they performed some "mrtveče pesmi" (dirges) from Prekmurje and the Rába Valley.

Objava:

<https://4d.rtv slo.si/arhiv/slovenska-zemlja-v-pesmi-in-besedi/174572463>

b.

SLO

Posebne obredne ljudske pesmi v Arhivu Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU: »drugačnost« mrtvečih pesmi

Prispevek se je osredotočil na mrtveče pesmi, pesmi, ki so se pele na določenih mestih obsmrtnih in pogrebnih ritualov. Nekatere teh pesmi so bile objavljene v pesmaricah, nekatere pa so bile zvočno posnete in so ohranjene v arhivu GNI ZRC SAZU. Interdisciplinarno raziskavo mrtvečih pesmi so predstavili štirje inštitutski raziskovalci (Urša Šivic, Rebeka, Kunej, Drago Kunej, Marjeta Pisk): 1. kontekst mrtvečih pesmi v pogrebnih ritualih; 2. pesmarice iz Prekmurja in Porabja z objavljenimi mrtvečimi pesmimi; 3. zvočni posnetki mrtvečih pesmi v arhivu GNI ZRC SAZU in metodologija restavriranja; 4. glasbena struktura mrtvečih pesmi in vplivi različnih glasbenih tradicij.

ANG

Special ritual folk songs in the archives of the Institute of Ethnomusicology ZRC SAZU: the "otherness" of mrtveče pesmi (dirges)

Presentation was focused on dirges (mrtveče pesmi)—songs sung in specific parts of the ritual connected with death and funeral; some of these songs were published in songbooks, but some examples were also sound recorded and are preserved at the Institute of Ethnomusicology ZRC SAZU. The interdisciplinary research of dirges was presented by four institute researchers (Urša Šivic, Rebeka, Kunej, Drago Kunej, Marjeta Pisk): 1. the context of dirges in the funeral ritual; 2. songbooks from Prekmurje and Porabje containing dirges; 3. sound recordings preserved in the archive of the Institute and the restoration methodology; 4. the music structure of dirges and the influences of different music traditions.

Objava:

Šivic, Urša, [Kunej, Rebeka](#), [Kunej, Drago](#), [Pisk, Marjeta](#). 2018. Special ritual folk songs in the archives of the Institute of Ethnomusicology ZRC SAZU: the "otherness" of mrtveče pesmi (dirges). Predavanje na simpoziju The inside and the outside, or Who is the other?: Different perspectives on historical sources of ethnomusicology (Budimpešta, 12.–16. 4. 2018). COBISS.SI-ID: 42897709

c.

SLO

Ujeti v drugosti: Vpliv cerkvene politike in vloga vidnih duhovnikov na zbiranje slovenskih ljudskih pesmi

Prispevek je predstavil različna razumevanja identitete in drugačnosti med Slovenci v Prekmurju in Porabju ter njihove vplive na ljudske pesmi in zbiranje le teh v različnih obdobjih. Z raziskavo se je odprl vpogled v to, kakšen vpliv so imele državne politike različnih obdobji glede na odnos med narečjem in knjižno slovenščino v katoliški in protestantski sredini, kakšna je bila vloga katoliških duhovnikov in protestantskih pastorjev v izražanju nacionalne identitete in kakšna so bila prizadevanja posameznikov, da bi izrazili nacionalno pripadnost. S tem vpogledom je prispevek skušal odgovoriti na vprašanje, kdo je bil v različnih obdobjih »drugi«, katera drugačnost je bila razumljena kot najbolj vplivna in na kakšen način so najvidnejši posamezniki prispevali k iskanju identitete v ljudski pesmi.

ANG

Trapped in Otherness: The influence of Church politics and the role of prominent clerics in collecting of Slovenian folk songs

The paper searched for different understandings of identity and otherness among the Slovenians in Prekmurje and in Rába Valley and their influence on folk songs and folk song collecting in different periods. The research provided the insight in the influence of different state politics through different periods, in the perception of dialect and Slovenian official language in the Catholic and Protestant side, in the role of Catholic priests and Lutheran pastors in shaping and reflecting national identity and in the struggle of individuals to express

nationalism. With this insight the paper tried to answer the question who was the Other in different periods, which otherness was considered to be the most influential and in what way did the prominent individuals contribute to the search of identity in folk songs.

Objava:

KLOBČAR, Marija. Trapped in otherness : the influence of church politics and the role of prominent clerics in Slovenian folk song collecting. V: *The inside and the outside, or Who is the other? : different perspectives on historical sources of ethnomusicology : booklet of abstracts*, 22nd symposium of the Study Group on Historical Sources of Traditional Music, International Council for Traditional Music, Budapest, 12-16 April 2018. [S. l.: s. n.]. 2018, str. 20. [COBISS.SI-ID [42897453](#)]

d.

SLO

Priprava tematske številke znanstvene revije *Traditiones* (48/2)

Med izvajanjem raziskovalnega projekta se je pokazala potreba po pripravi tematske publikacije; realizirana bo kot posebna številka znanstvene revije *Traditiones* (48/2). Številka je posvečena vprašanju, povezanim z raziskovanjem religioznega in ritualnega v prepletu z ljudskim izročilom. Večina člankov je tesno povezanih s projektno tematiko in obravnava mrliške in pogrebne pesmi in njihove kontekste ter glasbo, obrede in navade ob priložnosti smrti in slovesa od pokojnika. Avtorji prihajajo iz različnih znanstvenih področij (etnomuzikologija, muzikologija, etnologija idr.). Uredništvo revije je prevzel GNI ZRC SAZU, gostujoča urednika številka pa sta Drago Kunej in Urša Šivic.

ANG

Preparing of thematic issues of the scientific journal *Traditiones* (48/2)

During the research project, the need for a thematic publication was shown; it will be realized as a special issue of the international scientific journal *Traditiones* (48/2). The thematic journal is dedicated to the research of the intertwinement of the religious and rituals with folk music traditions. Most articles are closely related to the project theme, discussing funereal songs and dirges within their context and music and rituals and customs accompanying death and funerals. Authors are from various branches of science (ethnomusicology, musicology, folkloristics, ethnology, anthropology, linguistic and others). Editorial work has been taken over by the GNI ZRC SAZU, guest editors of the thematic number are Drago Kunej and Urša Šivic.

Objava:

Slovenska akademija znanosti in umetnosti; *Traditiones*; 2019; Letn. 48, št. 2. V pripravi (izid avgust 2019)

e.

SLO

»Poglejte kaj so naredili z mojo pesmijo«: interpretacija zgodovinskega zvočnega gradiva na Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU

V prispevku so analizirane različne težave pri interpretaciji zgodovinskega zvočnega gradiva. Pri tem je poudarjeno, da je za ovrednotenje zgodovinskih posnetkov potrebna povezanost in sodelovanje na različnih stopnjah: med različnimi strokovnjaki (npr. etnomuzikologi, tehniki, arhivisti, zgodovinarji), med zvočnimi arhivi in lokalnimi skupnostmi, kjer so bili posnetki narejeni (za pridobitev vsebinskih, zgodovinskih in drugih metapodatkov) in med različnimi zvočnimi arhivi (zaradi izmenjave znanja, izkušenj in tehnologije), kar je značilno tudi za zgodnje posnetke iz Prekmurja in Porabja.

ANG

"Look, what they've done to my song" : interpretation of historical audio material at the Institute of Ethnomusicology ZRC SAZU.

The article discusses various problems in interpretation of historical audio material. Attention is drawn to the fact that the evaluation of historical recordings requires interconnection and cooperation at various levels – that is, between various experts (such as ethnomusicologists, technicians, archivists, historians, and so on), between audio archives and the local communities in which the recordings were made (to obtain metadata in content, history, and other areas), and between various audio archives (exchange of knowledge, experience, and technology). This is characteristic also for the early sound recordings from Prekmurje and Rába Valley.

Objava:

KUNEJ, Drago. "Look, what they've done to my song" : interpretation of historical audio material at the Institute of Ethnomusicology ZRC SAZU. V: *Historical sources of traditional music*. [S. l.]: [ICTM], [2016], str. 9. [COBISS.SI-ID [39748141](#)]

8. Drugi pomembni rezultati projektne skupine⁷

Šivic, Urša. 2019. Mrtveče pesmi v porabsko-prekmurskem prostoru, *Glasnik SED 59/1*, v tisku (izid april 2019), 1.01 izvorni znanstveni članek. Članek na eni strani analizira, kakšno mesto so imele in imajo še danes mrtveče pesmi v zanimanju folkloristike, na drugi strani pa v empiričnem delu z etnografsko metodo ugotavlja, katere pesmi so se izvajale na posameznih mestih pogrebnih ritualov.

Pisk, Marjeta. 2019. Rokopisne pesmarice - med religioznim in ljudskim. *Traditiones 48/2*, v pripravi (izid september 2019), 1.01 izvorni znanstveni članek. Prispevek analizira funkcijo in rabo pesmaric, ob tem pa sintetizira glavne značilnosti rokopisnih pesmaric, ki se hranijo v arhivu GNI ZRC SAZU in v NUK ter datirajo od konca 18. stoletja do 2. svetovne vojne.

Šivic, Urša. 2019. Vloga t. i. »ljudskih« kantorjev in pogrebnih pevcev v prekmursko-porabskem prostoru. *Traditiones 48/2*, v pripravi (izid september 2019), 1.01 izvorni znanstveni članek. Prispevek obravnava vlogo »ljudskih« kantorjev in pogrebnih pevcev v Prekmurju in Porabju z (etno)muzikološkega vidika, in sicer kot raziskovanje načinov pevskega delovanja ter z njimi povezanih vsebinskih in kontekstualnih vprašanj.

Digitalizacija redkih starih tiskov (pesmaric), ki bodo javno dostopni na Dlib-u in predlog digitalizacije in javnega dostopa do starih pesmaric (redkih tiskov), ki bo predvidoma izvedena v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota leta 2020.

Projekt je vzpodbudil sodelovanje z inštitutom Urban Jarnik iz Celovca. Pridobljen je bil projekt na Uradu za Slovence v zamejstvu in po svetu, v katerem bo digitaliziran del zbirke magnetofonskih trakov dr. Franceta Cigana, ki je med drugim posnel tudi mrtveče pesmi v Prekmurju.

Koncert *Zajuckaj in zapoj: Ura je dvanájst odbila* je bil v različnih rubrikah in oddajah predstavljen na Prvem programu in Programu ARS Radia Slovenija, posnetek koncerta pa je bil predvajan v oddaji Slovenska zemlja v pesmi in besedi na Prvem programu Radia Slovenija.

9. Pomen raziskovalnih rezultatov projektne skupine

9.1. Pomen za razvoj znanosti

SLO

Raziskava nabožnih in obrednih pesmi v ljudskoglasbenih arhivih-je zasnovana interdisciplinarno in pri preučevanju ljudskoglasbenih praks prvič povezuje raziskovalce dveh sorodnih ustanov iz Slovenije in Madžarske. Z inovativnim pristopom omogoča opazovanje izbranih pesemsko-glasbenih

struktur z različnih vidikov (muzikološkega, tekstološkega, etnološkega, zgodovinskega, religioznega idr.), kar omogoča spajanje folklorističnih, zgodovinskih in drugih perspektiv. Čeprav se opira na arhivske tiskane in zvočne dokumente v Sloveniji in na gradivo madžarskega partnerja, ne omogoča le raziskovanja nabožnih in obrednih pesmi na geografsko mejnem in zgodovinsko prepletenem področju, ampak ponuja vpogled v izročilo preučevanih pesmi v medkulturnem prepletanju širšega območja vzhodne in centralne Evrope, uvaja nove poglede v raziskave obmejnih območij in odpira možnost nadaljnje komparativne analize pesemskih in glasbenih praks v hitro spreminjajočem se evropskem prostoru. Pri tem temelji na poglobljenem sodelovanju raziskovalcev in recipročnem znanstvenem razumevanju ter potrjuje potrebo po diahronem in medkulturnem raziskovanju tovrstne problematike.

Projekt izhaja iz predpostavke, da je tempo glasbenih transformacij v kontekstu religioznih inštitucij in ljudskih obredij počasnejši, zato lahko prav te glasbene prakse opazujemo kot fenomen razkrivanja zgodovinskih plasti. Preučevanje nabožnih in obrednih pesmi omogoča tako arheološki vpogled v folkloristično gradivo in definira obstoj arhaičnih modusov ter kulturnih in zgodovinskih motivov, ki jih lahko smiselno razširimo tudi na druge pesemske zvrsti in pojave. Projekt je specifičen v raziskovanju posebnega segmenta slovenskega glasbenega izročila skozi novo perspektivo in z inovativnim pristopom znanstvenega raziskovanja in sodelovanja. Z diseminacijo rezultatov in zbranim gradivom nudi metodološke, teoretične in vsebinske smernice za znanost in stroko.

ANG

The research into religious and ritual songs in the folk music archives is based on interdisciplinarity and on a collaboration of researchers of two related institutions from Slovenia and Hungary, which is the first time this has ever been the case when it comes to the research on folk music practices. An innovative research approach allows the examination of selected song and music structures from various aspects (musicological, textual, ethnological, historical, religious, etc.), thus facilitating the integration of folkloristic, historical and other perspectives. Although it is based on the printed and audio documents from the archives in Slovenia and on the materials provided by the Hungarian project partner, it not only allows the exploration of religious and ritual songs in a geographically bordering and historically intertwined area, but also provides insight into the tradition of the researched songs in terms of an intercultural integration of a wider region of Eastern and Central Europe. It also gives new insights into the research on border areas and opens up the possibility of a further comparative analysis of the song-related and musical practices in a rapidly changing Europe. The research is based on a close collaboration of researchers and a reciprocal scientific understanding, and also confirms the need for diachronic and intercultural research into the issues in question.

The research is based on the assumption that the context of religious institutions and folk rituals obstructs the tempo of transformation of the music outside the religious frame, as a result of which these musical practices can be seen as the phenomenon of historical stratum. The research into religious and ritual songs thus offers an archaeological insight into folkloristic materials and defines the existence of archaic music modes, cultural and historical motifs, which can be extended to include other songs and phenomena. The project is specific in exploring a specific segment of Slovenian musical heritage from a new perspective and by means of an innovative research and collaboration approach. Through the dissemination of research results and collected materials, it provides methodological, theoretical and contentual guidelines for science and profession.

9.2. Pomen za razvoj Slovenije

SLO

Projekt krepi slovensko-madžarsko znanstveno sodelovanje na skupnem raziskovalnem področju in pogloblja znanja o izročilu na mejnem območju. Vendar pa rezultati projekta niso le prispevek za znanstveno skupnost s krepitvijo znanstvenega razumevanja, dopolnjevanjem vedenja ter uveljavljanjem novih pristopov k razumevanju obmejnega območja in zgodovinskih prepletanj. Objave izsledkov raziskav in znanstvenih rezultatov v obliki prosto dostopnih člankov, predavanj in predstavitev, predvsem pa priprava in digitalizacija zbranega gradiva za objavo na spletu namreč omogočajo dostopnost do rezultatov širši javnosti. Projekt ima tako poleg raziskovalne vrednosti tudi širšo kulturno družbeno veljavo in pomembno prispeva k poznavanju in ohranjanju izročila.

Sistematičen pregled gradiva v arhivskih zvočnih zbirkah in dopolnitev tega gradiva z zbiranjem na terenu sta omogočila celovit vpogled v obravnavane pesmi, njihove kontekste in specifično glasbeno prakso, kar je bilo do nedavnega v folklorističnih in etnomuzikoloških raziskavah prezrto. Zbrano zvočno, avdio-vizualno in drugo gradivo ter bogata zbirka digitaliziranih rokopisnih in tiskanih pesmaric pa so pomembni dokumenti izginjajoče pesemske dediščine in bogat vir za nadaljnje raziskave.

Raziskava je vzpodbudila zanimanje za preučevano tematiko tudi pri nekaterih drugih slovenskih ustanovah (npr. NUK, Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti), ki so že v trajanju projekta (načrtujejo pa tudi v bodoče) omogočile digitalizacijo in javni dostop do redkih gradiv, ki jih hranijo. S tematskim koncertom *Zajuckaj in zapoj: Ura je dvanájst odbila*, kjer so bile na podlagi rezultatov projektnega raziskovalnega dela (poleg drugih mrliških pesmi) prvič predstavljene tudi nekatere mrtveče pesmi, prireditev pa je neposredno prenašal tudi Prvi program Radia Slovenija, so bili rezultati raziskovanja predstavljeni najširši javnosti. Tako projekt tudi širšo družbo ozavešča o pomenu kulturnega izročila ter vlogi glasbe in glasbenih praks v multikulturnih in obmejnih okoljih.

ANG

The project strengthens Slovenian-Hungarian scientific collaboration in the joint field of research and broadens the knowledge of the heritage and traditions in the border area. However, by deepening scientific understanding, broadening knowledge and implementing new approaches to understanding the border area and the historically interwoven elements, the project results do not make a valuable contribution only to the scientific community, but also to people at large. In fact, the publication of research findings and scientific results in the form of freely accessible articles, lectures and presentations, and in particular the preparation and digitisation of the collected materials to be published online provide access to research results also to the general public. In addition to being of great research value, the project thus also has a wider cultural and social significance, contributing greatly to the knowledge and preservation of heritage.

A systematic overview of the materials included in archival sound collections and the addition of new materials through field research and collection have provided a comprehensive insight into the researched songs, their contexts and a specific musical practice, which has until recently remained largely overlooked in folkloristic and ethnomusicological research. The collected sound, AV and other materials, as well as an extensive collection of digitised manuscript and printed songbooks constitute important documents of the disappearing heritage of songs and a valuable source for further research.

The project had also awoken the interest in the researched topic in some other Slovenian institutions (e.g. National and University Library of Slovenia, Regional and Study Library in Murska Sobota), which enabled the digitisation and provided public access to some rare materials in their possession already during the course of the project (the plan is to do so in the future as well). The research results were presented to the widest public with a themed concert titled “Zajuckaj in zapoj: The Clock Struck Twelve”, which – based on the results of the project research work – for the first time ever presented some *mrtveče pesmi* (in addition to other funeral songs). The event was broadcast live by Radio Slovenia 1. Thus, the project also raises public awareness about the importance of cultural heritage and the role of music and musical practices in multicultural and border areas.